

Милисав Станковић
О ГЕОСТРАТЕШКОМ
ПОЛОЖАЈУ СРБИЈЕ

Уредник
Зоран Колунџија

Милисав Станковић

О ГЕОСТРАТЕШКОМ ПОЛОЖАЈУ СРБИЈЕ

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

У спомен преминулој ћерки Оливери

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Књига обухвата прилоге аутора објављене у периоду 2004–2019. године, највише у дневном листу *Политика*, затим у *Гласу јавности*, *Геополитици*, на сајту *Нова српска политичка мисао* и неколико необјављених. Такође, и копије писама упућених званичницима на позицијама одлучивања.

Све изнето било је у доброј вери и намери да се укаже на најважније аспекте геостратешког позиционирања Србије.

Аутор дугује захвалност академику Љубодрагу Димићу за савете и сугестије у припреми ове књиге.

ШТЕТА ВИШЕСТРУКА

„Преко ХЕ ’Ђердап 1’
Србија је опљачкана”

Бранко Бојовић (даље Б. Б.) аргументовано указује на штетне последице по Србију у вези са реализацијом пројекта ХЕ „Ђердап 1”. С тим у вези није сувишно упознати ширу јавност Србије са мање познатим или за њу непознатим аспектима овог проблема. За коришћење Дунава као међународног пловног пута, према Бечкој конвенцији, корисници су плаћали таксе и специјалне таксе. На тај начин свим подунавским земљама били су загарантовани трајни приходи по овом основу. Међутим, билатералним договором Тито – Чаушеску ове две земље су „искочиле” из мултилатералног споразума а без претходно постигнутог договора са осталим подунавским земљама – потписницама. Овим земљама овакав аранжман Тито – Чаушеску донео је двоструку корист: прво, ослобођене су плаћања једне фиксне обавезе (таксе и специјалне таксе) и друго, првобитни захтев Југославије и Румуније да им за изградњу ове ХЕ буду исплаћене накнаде у висини од 200 милиона америчких долара сведен је на скромних 38 милиона, односно по 19 милиона за сваку.

Тај споразум је био штетан за Србију и са још једног аспекта – Румунија је тим споразумом одобрила кредит Југославији у износу од 16 милиона долара, с тим да се он отплаћује извозом електричне енергије по фиксној цени од

0,7 центи за киловат-час. Имајући у виду да се у периоду отплате кредита цена електричне енергије на светском тржишту кретала у распону 1,5 до 2,0 цента, произилази да је Југославија отплатила знатно већи износ кредита него да је у споразуму била клаузула да ће се кредит отплаћивати девизама стеченим од извоза струје по цени која буде важила на светском тржишту у моменту испоруке.

Када су се повели разговори за изградњу ХЕ „Ђердап 2” румунска страна је инсистирала да се и у овом случају примени исти модел као и у случају ХЕ „Ђердап 1”. Прихваћен је мој предлог да се одбаци финансијска конструкција из међудржавног споразума за изградњу ХЕ „Ђердап 1”, да нама није неопходан кредит румунске стране.

Како је Тито радио у корист Срба може да послужи још један пример. Наша водопривредна делегација боравила је 1968. у Албанији. Албанска страна је тражила сагласност за изградњу бране на реци Бели Дрим ради изградње ХЕ „Фиерза”. Наша делегација се успротивила. Међутим, после усмене интервенције из кабинета Едварда Кардеља која је ишла преко Службе за међународно-правне послове СМПП-а наша делегација је морала да попусти. Савезни секретаријат за финансије је био упоран у истрајавању да расветли овај случај. Добијен је одговор са потписом тадашњег подсекретара у Савезном секретаријату за иностране послове Милорада Пешића у коме је, између осталог, наведено да се понашање оних који су у то били укључени може третирати као „ментална ретардација”.

Епилог: Југославија је донела закон којим су обештећени наши држављани са Косова и Метохије за штете настале потапањем њихових кућа, земљишта итд., и то све по тржишним ценама. Албанија није платила ништа.

ПОЛИТИКА, 23. 4. 2007.

НЕ ПОСТОЈИ КОНЦЕПТ СВЕОБУХВАТНОГ РЕШЕЊА ЗА КОСОВО И МЕТОХИЈУ

Под претпоставком да је Танјуг веродостојно интерпретирао „политичку суштину” документа, којим Влада Србије нуди косовско-метохијским Албанцима компромис, шира јавност је ускраћена за образложење да ли је она имала мандат да нуди нешто што представља увод у постепено прихватање плана Мартија Ахтисарија, који предвиђа надзирану независност за јужну српску покрајину, поготово што се тада радило о „техничкој влади”, а нови сазив Скупштине Србије још није био конституисан. То је неопходан предуслов да преговарачки тим поднесе Скупштини извештај о досадашњем току преговора, уколико је њих уопште и било и добије мандат за наставак преговарачких активности на бази платформе која би била усвојена или потврђена претходна.

Пре свега, шта значи „политичка суштина” компромиса? То упућује на закључак да, поред политичке, постоје и друге „суштине” на које би се вратио наш преговарачки тим предвођен координаторима кроз двадесет година. Уколико би се то остварило, био би то веома дугорочан аранжман, али и ангажман. Свуда у свету постоји примат економије над политиком. Код нас, нажалост, не. Тако је некада било. Тако је још увек. Наглашава се да се документ „не бави уставно-правном разрадом, нити ближе одређује његову међународно-правну форму, то што, с једним изузетком, уопште не улази у економску проблематику”. С тим у вези је

и питање: па чиме се он бави? Документ рељефно осликава састав нашег преговарачког тима. Код његовог формирања дошао је до пуног изражаја критеријум партијске, односно, политичке подобности, што је за последицу имало политички, а не државотворни приступ изради документа.

Страх Албанаца је пропаганда

Друга тачка подразумева да би „предложено уставно решење било међународно гарантовано уз могућност поновног преговарања после, рецимо, двадесет година”. Да ли је међународна заједница спремна да толико дуго чека? Откуда толики комодитет? Није ли то друга крајност у односу на инсистирање САД да се до решења за Космет (под њиховим диктатом) дође за месец до два. Само помињање тако дугог рока девалвира валидност понуђеног решења. У свему томе кључно је питање због чега се документ не бави разрадом предложеног решења, нити ближе одређује његову међународно-правну форму. Ако постоји низ међународних докумената, који недвосмислено и изричито дефинишу Косово као део Србије, онда није јасно како се може нудити „суштина” без такве форме која треба да обликује суштину. Уколико Србија нема правних експерата у том домену (а верујем да има), онда је могуће формирати тим признатих правних међународних стручњака. Ако су то учинили косовско-метохијски Албанци, не видим разлог зашто то и Србија не би учинила. Зато није јасно због чега се нашој јавности сервира теза појединих западних званичника о страху Албанаца „узимајући у обзир историјске околности”. О којим историјским околностима је реч? Наводни страх Албанаца је производ пропаганде која се води у појединим земљама Запада. Да је он у овом случају измишљен, а код осталих етничких заједница у јужној српској покрајини евидентан, показују миграциона кретања у дужем периоду.

Како се може објаснити радикално смањење учешћа Срба у укупној популацији на Косову и прилив имиграната из Албаније не само у току Другог светског рата, већ и по његовом завршетку, а нарочито после НАТО агресије 1999. године. Применом насиља над њима, Срби су напуштали покрајину или исламизовани и албанизовани.

У трећој тачки се истиче да је Београд спреман да Косово добије независан приступ међународним финансијским институцијама. Ако су у питању Светска банка, Међународни монетарни фонд и Европска банка за обнову и развој, који се најчешће помињу, онда то није у надлежности Србије, још мање града Београда. То је константа која не подлеже промени. Светска банка и Међународни монетарни фонд, као што је познато, јесу специјализоване институције УН основане давне 1944, а Југославија је један од оснивача. Бивше Ју-републике, иако федералне јединице, нису имале (несметан) приступ овим институцијама. Постале су чланице тек са стицањем међународно-правног субјекта. Тешко је поверовати да наши преговарачи могу да убеди некога у међународној заједници да олако препуштамо чланство Косова у овим институцијама УН, али не и у светској организацији!

Запостављен економски проблем

Четвртом тачком изгледа да смо косовско-метохијске Албанце ставили на „велике муке” у погледу везе Косова са Београдом: „нема потребе, па самим тим ни оправдања да Покрајина у пуној мери буде представљена у Скупштини и влади Србије”! Овим се практично поткрепљује изјава амбасадора САД Мајкла Полта на ТВ Б92 (1. 4. 2007) да нико од србијанских званичника није тражио враћање суверенитета Србије над покрајином и да Србија није понудила план реинтеграције Косова.

У петој тачки се наводи да је Србија спремна да прихвати даље функционисање посебног механизма приближавања покрајине Европској унији, уз одговарајућу координацију са Београдом. У вези са овим Албанци се могу запитати шта ће им координација Србије, ако је већ дала сагласност за посебан механизам приближавања. Такав приступ је дезинтегративног карактера. Логично би било да представници Космета, Албанци али и представници осталих етничких заједница буду део преговарачког тима Србије на путу ка ЕУ. Али није логично када нас из канцеларије Владе Србије за придруживање ЕУ упорно убеђују да питање статуса нема везе са придруживањем Србије овој асоцијацији. Како може да нема везе када је у питању део Србије?

Није објашњено због чега документ (са једним изузетком) не улази у економску проблематику. А и те како је требало да уђе. Економски аспект проблематике је важан не само за покрајину, већ и њене односе са остатком Србије. Својевремено је и план Владе Србије за политичко решавање ситуације запоставио економско-финансијски и правни аспект проблема.

Развој догађаја је показао колико је био у праву професор Стивен Мајер са Универзитета у Вашингтону који је, својевремено, сугерисао потребу да Влада Србије понуди адекватно решење, да је простор сужен, али да ипак постоји и да ће бити много теже ако нам решење буде понуђено споља.

Мора да се нађе алтернативно решење

Стиче се утисак да на нашој страни не постоји концепт свеобухватног решења. За обликовање таквог једног предлога потребно је знање и одговарајуће искуство. Концепт би требало да се заснива на свеобухватном плану привредног развоја Космета, развоја саобраћајне инфраструктуре

у најширем смислу речи, као и осталих привредних грана, домаће и стране изворе финансирања, решавање проблема огромне незапослености, обнову социјалне и здравствене инфраструктуре, повратак избеглих и споразум са Албанијом о реадмисији илегално насељених. Незаобилазно је питање децентрализације и реституције, затим заступљеност свих етничких заједница у структура власти на нивоу Републике, у Савету Европе, у дипломатско-конзуларним представништвима, међународним организацијама, укључујући и финансије институције (Светска банка, ММФ, ЕБОР и др).

Уместо наглашене реторике појединих саветника којом се парира изјавама појединих западних званичника, чини се да би много већи ефекат произвео један комплексан алтернативни предлог који би пошао од два аксиома: да је Косово и Метохија део Србије, да су Албанци са Косова (али не и они из Албаније) наши грађани. Размотрити да ли би алтернативно решење могло да буде засновано и на Уставу из 1974. године, уз неопходне модификације због промена до којих је дошло у међувремену (распад југословенске федерације и промена у друштвено-политичком систему) уз отклањање аномалије, која се састојала у томе да је покрајина могла блокирати сваку одлуку републике, док ова није имала никаквог утицаја код доношења одлука на нивоу покрајине.

Добро утемељен концепт који би имао за циљ реинтеграцију Космета у уставно-правни и економски систем могао би, евентуално, добити подршку поред Русије, Кине и неких других земаља, и САД.

ГЛАС, четвртак, 24. 5. 2007.

КУДА ИДЕ СРБИЈА

СУДБИНСКИ ИЗАЗОВ СРБИЈЕ – ПОСТОЈИ МОГУЋНОСТ БИРАЊА ПУТА

Важност предстојећих избора је несумњива, јер маске морају пасти.

У доба Отоманског царства, државност Србије стварана неколико векова, престала је да постоји. Србија је тада уништavana економски, културно и етнички. Створен је систем вазалних односа, који је у дугом периоду важења Отоманске управе постао модел понашања појединаца и пресудан фактор заостајања Србије. Албански фактор обилато је коришћен за учвршћивање робовласничког система у њој и исламизацију српског становништва ради учвршћивања тог система на дуге стазе и чињен је страховит терор над српским народом.

Улога великих сила, првенствено Енглеске, Аустроугарске и Немачке, била је у функцији гушења ослободилачких покрета на Балкану, а код стицања независности Србије на Берлинском конгресу (1878) и да је сведу на што ужи географски простор. Мотив таквог позиционирања великих сила био је да се сузбије продор утицаја Русије на простору Балкана. У том погледу се њихова политика није променила до дана данашњег ни за јоту. Иако је стекла независност Србија је и даље фактички била у колонијалном статусу (економски) и вазалном положају (спољно-политички) према Аустроугарској. То значи да је германски

фактор опредељивао не само величину Србије, већ и њено спољнополитичко усмерење. Просперитет, који је Србија доживела у релативно кратком времену (1903–1912), мада задивљујући, није био довољан за њен потпуни опоравак.

Једно говоре – друго чине

Симпатије, које је мала храбра Србија стекла у балканским и Првом светском рату нису се пренеле и на Југославију. Утицај германског фактора, како у балканским тако и у два светска рата, али и у току дешавања на простору претходне Југославије (1991–1995) имао је катастрофалне последице не само на привреду Србије, већ и на демографски раст српске популације. Катастрофа која је задесила Босну и Херцеговину последица је такође деловања великих сила.

Теза да је српско национално питање било решено стварањем Југославије је неоснована, што је развој догађаја у непосредној прошлости то и потврдио. Србија је економски цеђена, а у политичком смислу представљала пасиван чинилац збивања. Мада и сама економски неразвијена, Србија је партиципирала у бившој СФРЈ значајно у фонд за неразвијена подручја.

Германски фактор битно је утицао на избијање оба светска рата. Као што је познато Аустроугарска је починила масовне ратне злочине над српским народом у Првом, а Немачка (чија је творевина и НДХ) у Другом светском рату. Ове се земље никада нису извиниле за учињено, нити смо ми то тражили преко наших званичника. Можда ће то учинити неко од садашњих или будућих председника ових земаља.

А код избијања југословенске кризе германски фактор представљао је иницијалну капислу (преурањено признавање Словеније и Хрватске од Немачке). Стварањем

Европске уније (ЕУ) мислило се да ће бити амортизована опасност од Немачке. Међутим, десило се нешто нашта идеолози стварања ЕУ нису рачунали. Наиме, Немачка је кроз ЕУ остварила оне циљеве, које није успела да реализује у доба Трећег Рајха. Дошло је до њеног продора на Исток и Југ, Аустрија је практички присаједињена, а процес присаједињења других територија немачког говорног подручја је у изгледу. Поред тога, ЕУ је постала моћан инструмент у спровођењу немачке спољне политике. А када год је Немачка постајала економски моћна, бивала је политички незгодна, пре свега за мање партнере. (Ову тезу аутор је изложио 14. новембра 1991. у склопу предавања, које је одржао у Лондону у организацији „Мир кроз НАТО” на тему „Узроци и последице садашње кризе у Југославији”). У фокусу разбијања Југославије била је Србија.

НАТО интервенције под руководством САД на простору Балкана увек су биле усмерене против српских ентитета (Република Српска Крајина, Република Српска, Србија) без обзира што су оне биле супротне Повељи УН, па и самом оснивачком акту ове војне алијансе. Немачка је чак прекршила и сопствени Устав.

Многи аналитичари основано сматрају да је трећи светски рат почео предузимањем низа војних интервенција широм планете. Без обзира што су оне биле селективне у погледу избора земаља и дужине трајања, интензитет њиховог вођења је био изузетно висок. Све те интервенције имале су обележје државног тероризма, а образлагане су наводном угроженошћу људских права, потребом увођења демократије и привредних реформи.

Притом се под демократијом подразумева довођење на власт лојалних режима, који ће испуњавати све налоге САД и њихових савезника без поговора у складу са начелом Коминтерне. Суштина је дисциплиновање малих др-

жава и народа, којима је до свог достојанства стало. То се дефинише појмом политичких реформи, док се под појмом економских реформи подразумева шок терапија, гангстерска приватизација, економија либералног типа и отворено тржиште без адекватне контроле, ликвидација домаћих производних капацитета и банака, повећање незапослености и спољне задужености. У тежњи за што већим профитом страни капитал се сели у земље „транзиције” где је радна снага јефтина и где не постоји адекватна еколошка заштита.

За разлику од земаља централне и источне Европе, које су бар сачувале свој државни суверенитет и територијални интегритет, Србија је угрожена баш у том погледу и то од земаља које у Србији виде земљу до чијег им је „пријатељства” много стало и „лидера на Балкану”. А ти „пријатељи” Србије окупљени у НАТО-у бесомучно су је бомбардовали 78 дана и нанели јој материјалну штету, према домаћим проценама у висини од око 100 милијарди долара, а према проценама Deutsche Bank Research између 30 и 60 милијарди (Објављено у *Perspektiven-Osteuropa, Sonderbericht*, 26. 1. 2001).

Утицај на животну средину и здравље становништва је поражавајући, а нагли пораст канцерогених обољења је у току. После обелодањивања да су прави мотиви НАТО агресије 1999. били војно-стратешке природе, а не хуманитарне како се од почетка тврдило, у проблему су се нашли сви они припадници интелектуалне елите, малих партија и поједине невладине организације које су хорски понављале да је режим С. Милошевића починио на КиМ „грозне ствари” и да је губитак КиМ цена коју Србија мора да плати! Сада, после објављивања делова биографије Карле Дел Понте види се да ствари не стоје тако и влада мук међу њима. Да ли су и овде у питању „европске вредности”!?

У поплави парола о Европи и бољем животу у електронским и штампаним медијима замагљује се опасност која прети Србији. Стиче се утисак да се та опасност недовољно озбиљно схвата. Логично, од појединих странака које испољавају лојалност према Западу то се не може ни очекивати. То никако не значи да треба вући брзоплете и непромишљене потезе.

Та прљава улога разбијања Србије је поверена Словенији, с обзиром на њено искуство у разбијању Југославије. У прилог овоме иде и објављени транскрипт инструкције коју је у Стејт департменту добио политички директор словеначког Министарства спољних послова (МСП). Сетимо се посете званичника ЕУ Јелка Кацина Србији и конференције за штампу на којој је истакао да само „ужа Србија” може потписати са ЕУ Споразум о стабилизацији и придруживању и недавне расправе у словеначком парламенту поводом признавања независности Косова и Метохије (КиМ) у току које је најављена могућност независности и Војводине. Такође и седнице Британског парламента када је Спољнополитички комитет (новембар 2005) предложио слање међународних снага у Војводину, па је тадашњи министар спољних послова Џек Стро изјавио да је још рано.

Где су још детонатори за разбијање Србије? Има их неколико, а међу њима су: постојање база НАТО на КиМ, Споразума о слободном пролазу НАТО ефектива преко територије Србије, продаја зграде Маршалата на Топчидеру са великим комплексом земљишта од изузетног историјског и културног значаја и продаја железаре у Смедереву за багателну цену. Да би се припремио терен за будуће активности на територији остатка Србије Запад је радио на слабљењу Србије на економском, војном и дипломатском плану.